

Šla rozsáhlé lesní porosty bez jejich obnovování a na vykácených místech vznikaly nové osady; sklárny se stěhovaly [za surovinami], vesnice však zůstávaly.

Vylíčení postupu a všech aspektů kolonizace není ovšem samoučelné, jak by se mohlo zdát na první pohled. Souvisí bezprostředně s otázkou poměru českého a německého obyvatelstva v horách, postupného poněmčování jednotlivých vesnic a zakládání německých osad. Šla si je vědom, že i zde se pohybuje v dosud nepřiliš známém a prozkoumaném terénu; přesto však konstatuje, že germanizace probíhala mnohem pomaleji, než jak byla líčena především v německé literatuře, že většina vesnic byla česká po celé 16. století (a to i většina těch, které v tomto století vznikly). Již koncem 16. století, kdy začíná hlavní příliv německého obyvatelstva (především z Kladska, ale také ze Slezska a z některých dalších již německých oblastí severních Čech a Moravy, i když v menší míře; je také doložena kolonizace alpská) byly také některé vesnice smíšené národnostně. Německé byly ty vsi, které vznikly dřevařskou kolonizací. Autor se pochopitelně nemohl zabývat podrobně národnostním vývojem všech vsí, případně městeček. Uvádí však pro své tvrzení řadu dokladů a oponuje tak seriózně a podle mého názoru i úspěšně německé literatuře a to i té nejnovější. Už to je velmi cenné.

Závěrem je třeba říci, že Šlova studie není dosud řešením a ani jím být nechce. Pouze nadhazuje problémy a formuluje otázky. Je třeba stanovit přesný postup kolonizace vnitřní v podhůří a především pak vnější v horách (tj. účast německého živilu). To ovšem souvisí s celkovou problematikou osídlení Orlických hor a vývoje národnostní hranice; řešení předpokládá úzkou spolupráci několika vodních vědních oborů (historie, filologie, archeologie, etnografie), jak to již J. Šla naznačil v jedné ze svých předchozích prací.

Ladislav Hladký.

ELIŠKA ČAŇOVÁ, *Počátky rekatolisace na Hradecku*, Práce muzea v Hradci Králové SB, XII — 1970, str. 65—91.

Významné téma násilné rekatolisace na Hradecku i v jeho dílčích regionech připoutalo již pozornost celé řady autorů, popisujících jednotlivé etapy rekatolisace či její konečné důsledky. E. Čaňová se ve svém článku výhradně zabývá počátky protireformace a zkoumané údobí přesně ohraničuje lety 1620—1628, přičemž největší pozornost věnuje průběhu, činnosti a výsledkům Questenbergovy komise, v první etapě pověřené prováděním rekatolisace na Hradecku.

Domnívám se, že autorka se s vytčenými úkoly, vyplývajícími již z názvu studie, vyrovnala skutečně výborně. Ve své práci se opírá především o ústřední církevní materiály, jmenovitě o archiv pražského arcibiskupství a řádový archiv premonstrátů na Strahově v Praze, kde jsou uloženy písemnosti rekatolizační komise pro Hradecký kraj, z něhož zejména hojně exploatovala

deník a relace zmíněné komise. Důležitou součástí práce je rovněž kritické zhodnocení dosavadní literatury k tomuto problému.

Zkoumané údobí dělí autorka na dvě základní etapy: od porážky stavovského povstání r. 1620 do zřízení rekatolizační komise r. 1627 a od r. 1627 do skončení činnosti komise na Hradecku r. 1628. Toto druhé údobí, k němuž je také nejvíce dochovaného materiálu, je nesporně vyvrcholením počátků rekatolisace a proto mu také zcela logicky studie věnuje největší pozornost. Práce přesně sleduje program činnosti komise a chronologický sled návštěv v jednotlivých místech kraje i používané praktiky a výsledky, jichž bylo dosaženo.

Ovšem při líčení jednotlivých konkrétních jednání je nutno mít na zřeteli, že relace Questenbergovy komise jsou příliš jednostranným pramenem, aby vůbec mohly obsahovat vyličení popisovaných jednání opravdu tak, jak se ve skutečnosti udály. Autorka si však tohoto nebezpečí plně vědoma a také na ně v práci upozorňuje.

Studie Elišky Čáňové je skutečným přínosem ke zkoumané problematice mj. i v tom, že s konečnou platností odstranila spory a nesrovnalosti v dataci jednotlivých událostí.

Václav Matouš

JOSEF JANÁČEK, *Valdštejnova smrt*. V grafické úpravě M. Novotného vydala r. 1970 Mladá fronta v edici Kolumbus jako svou 2886. publikaci. 328 stran.

„Odborná literatura o Valdštejnovi a valdštejnské otázce představuje dnes několik tisíc bibliografických záznamů, které zahrnují práce nejrůznějšího obsahu a charakteru. V této souvislosti nemohu proto připojit vyčerpávající bibliografickou poznámku, ale pouze odkaz na některé významnější práce, přičemž upozorňuji především na ty z nich, které ovlivnily moje vlastní závěry“ — to jsou slova autora poslední práce o Valdštejnově konci, PhDr. Josefa Janáčka DrSc., který napsal již řadu vědeckých a populárně vědeckých prací z problematiky českých a obecných dějin 16. a 17. století.

Jeho půvabná knížka představuje jistě nejvýznamnější práci o valdštejnské otázce, která je dnes přístupná českému a slovenskému čtenáři. Tím spíše lze litovat, že tento čtenář dostává do rukou srozumitelně a napínavě psanou knížku bez jakéhokoliv poznámkového aparátu. Tento nedostatek odstraňují jen z části odkazy na prameny a použitou literaturu v textu. Při tom ten, kdo se bude chtít toho o Valdštejnovi a jeho konci dočíst více, najde v bibliografické poznámce, jak jsem ocitoval v úvodu této recenze, jen odkazy na literaturu, která se v podstatě shoduje s názorem Josefa Janáčka.

Velkým kladem Janáčkovy práce je i to, že si všímá vedlejších „aktérů“ valdštejnského dramatu. Tím širší výběr literatury by ovšem v závěru práce